

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री वैद्यनाथ उपाध्याय
माननीय न्यायाधीश श्री दीपकराज जोशी
फैसला
०६९-CR-१०७५

मुद्दा: जालसाजी।

जिल्ला नवलपरासी रूपौलिया गा.वि.स. वडा नं.४ बस्ने इन्द्र कुमारी देवी } पुनरावेदक
चौधरीको हकमा ऐ.ऐ. बस्ने छोरा हरेन्द्र चौधरी१ } वादी

विरुद्ध

जिल्ला नवलपरासी रूपौलिया गा.वि.स. वडा नं.४ बस्ने नारायणप्रसाद थारू.१
ऐ.ऐ.बस्ने अन्तराम चौधरी.....१
ऐ.ऐ. बस्ने रूपनारायण चौधरी.....१
ऐ.ऐ. बस्ने लिखराम चौधरी१
ऐ.ऐ. बस्ने प्रेम नारायण चौधरी१
ऐ.ऐ. बस्ने देवनारायण चौधरी१
ऐ.ऐ. बस्ने राजेन्द्र प्रसाद चौधरी१
ऐ.ऐ. बस्ने नारायण चौधरी१
ऐ.ऐ. बस्ने प्रेम नारायण चौधरी१
ऐ.ऐ. बस्ने तेजनारायण चौधरी१
ऐ. वडा नं.४ बस्ने रूपौलिया गा.वि.स. मा कार्यरत का.स. रामकृष्ण पाण्डे .१
ऐ. वडा नं.५ घर भई रूपौलिया गा.वि.स. का पियन भुवनेश्वर ठाकुर१

प्रत्यर्थी
प्रतिवादी

सुरु तहमा फैसला गर्ने:

मा.जि.न्या. श्री शेखर चन्द्र अर्याल
नवलपरासी जिल्ला अदालत

पुनरावेदन तहमा फैसला गर्ने:

मा.न्या. श्री जगदीश शर्मा पौडेल
मा.न्या. श्री बलराम विष्ट
पुनरावेदन अदालत, बुटवल

न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा १२(१)(क)(ख) बमोजिम पुनरावेदन अदालत बटवलबाट मिति २०६८।२।१७ मा भएको फैसला दोहर्नाई हेरी पाउँ भनी वादीका तर्फबाट यस अदालतमा निवेदन दर्ता भई यस अदालतको मिति २०७०।२।३१ को आदेशले निस्सा प्रदान गरी पुनरावेदनमा परिणत भएको प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य र ठहर यस प्रकार रहेको छः-

शङ्कर थारूको नाउँमा दर्ता रहेको जग्गा निज शङ्कर थारूको मृत्यु पश्चात् मिति २०५५।११।६ गतेको निर्णय अनुसार सगुनी थारू र नारायणप्रसाद थारूको नाउँमा संयुक्त दर्ता रहेको थियो। सगुनी थरुनीको मिति २०६३।९।१३ गते मृत्यु भए पश्चात् निज सगुनीको अपुताली हक छोरी इन्द्र कुमारीको हुने हो। सगुनी थरुनीको हकको जग्गा छुट्याई दिनुहोस् भनी विपक्षी नारायणप्रसाद थारूसँग इन्द्र कुमारीले अनुरोध गर्दा इन्कार गरेको पीडाका कारण आमा इन्द्र कुमारी मिति २०६३।१२।४ देखि बेपत्ता हुनु भयो। विपक्षी नारायणप्रसाद थारूले गा.वि.स. का कर्मचारी समेतलाई आफ्नो गफलतमा पारी स्व. सगुनी देवीको एक मात्र हकवाला म मात्र हुँ भनी जालसाजीपूर्ण तरिकाले गा.वि.स. बाट सरजमिन तथा सिफारिस समेत बनाई संयुक्त दर्तामा रहेको जग्गाहरूबाट आमाको हकसमेत आफ्नो नाममा एकलौटी नामसारी गर्ने गरी मालपोत कार्यालयबाट मिति २०६५।५।२ गते निर्णय गराए। उक्त निर्णय बदर तथा अपुताली हक कायम तर्फ आजै फिराद दायर गरेको छु। स्व. सगुनी देवीको एक मात्र हकवाला नारायणप्रसाद थारू हुन् भनी जालसाजीपूर्ण तरिकाले गा.वि.स. बाट मिति २०६५।३।१३ मा भएको गाउँ सरजमिन र सोका आधारमा दिएको मिति २०६५।३।१३ को सिफारिस समेतका कागज जालसाजी घोषित गरी विपक्षीहरूलाई किर्ते कागजको १० नं. बमोजिम सजायसमेत गरी पाउँ भन्नेसमेत बेहोराको फिरादपत्र।

मिति २०६५।३।१ को सरजमिनमा सगुनी थारूको छोरी इन्द्र कुमारी थरुनीलाई लोप गराएको छैन। निजलाई विवाह भई सकेको भन्ने देखाइएको बेहोरालाई पनि वादीले अन्याय भन्न सक्ने अवस्था छैन। विपक्षीको आमा इन्द्र कुमारीको हक मर्ने सम्मको कुनै कार्य सो सरजमिनको बेहोराबाट भएको छैन। मर्ने सगुनी थारूको हक नछुट्टिदै म प्रतिवादी नारायणप्रसाद सँग एकासगोलमा रहँदाको अवस्थामा निजको परलोक भएको हो। नजिकको हकवाला अंशियार म प्रतिवादी बाहेक कोही नभएको हुँदा सरजमिनबाट वादीको आमा इन्द्र

कुमारीको कुनै हक हनन भएको छैन। अतः किर्ते कागजको ३ नं. अनुसार जालसाजको कसुर गरेको भन्ने वादीको कथन सत्य तथ्यमा आधारित नभई आधारहीन भएकोले झुठ्ठा दाबी गर्ने वादीलाई नै दण्ड सजायको १८ नं. बमोजिम सजाय गरी पाउ भन्ने प्रतिवादी नारायणप्रसाद थारूको प्रतिउत्तरपत्र।

स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ ले सम्बन्धित गा.वि.स. को अध्यक्षलाई सिफारिस लगायतका अख्तियारीहरू प्रदान गरेको र सह प्रतिवादी नारायणप्रसाद थारूले नामसारी दा.खा. समेतको लागि सिफारिसका लागि रूपौलिया गा.वि.स. कार्यालयमा माग गरे। गा.वि.स. को अध्यक्ष समेतको अख्तियारी प्राप्त सचिव ज्यूले सिफारिसको लागि सरजमिन बुझी पेश गर्ने भनी तोक आदेश दिए बमोजिम स्थानीय भद्र भलादमी सरजमिनका मानिसहरूले भने बमोजिमको बेहोरा लेखी हामीले काम तामेल गरी गा.वि.स. कार्यालयमा मुचुल्का बुझाएका हौं। सोही सरजमिनका आधारमा गा.वि.स. सचिवबाट सिफारिस भएको हो। कानून बमोजिमको आफ्नो कर्तव्य पालना गरेको कार्यलाई जालसाजी भन्न नमिल्ने हुँदा फिराद दाबीबाट फुर्सद पाउँ भन्नेसमेत बेहोराको प्रतिवादी रामकृष्ण पाण्डे र भुवनेश्वर ठाकुरको संयुक्त प्रतिउत्तरपत्र।

प्रस्तुत मुद्दामा विपक्षीले दाबी लिएको सरजमिन मुचुल्कामा स्व. सगुनी थारूको एक मात्र छोरी इन्द्र कुमारी चौधरी विवाह भइसकेको, शङ्कर प्रसाद थारूको छोरा नारायणप्रसाद थारू भएको भन्ने सरजमिन मुचुल्का के कति कारणले जालसाजी हो, वादीले आधार लिन सकेको छैन। जालसाजी कार्य नगरेका हामीलाई झुठ्ठा दाबी गर्ने वादीलाई नै सजाय गरी पाउँ भन्नेसमेत बेहोराको प्रतिवादी अन्तराम चौधरी समेत जना ८ को संयुक्त प्रतिउत्तरपत्र।

वादी र प्रतिवादीले आधा आधा जग्गा पाउनेमा अन्यथा गरी भएको सरजमिन जालसाजीपूर्ण छ भन्नेसमेत वादीका साक्षी सदाशिव प्रसाद चौधरीको बकपत्र।

वादीसंग भएको सल्लाहा अनुसार गाउका मानिसको रोहबरमा भएको सरजमिनलाई जालसाज घोषित गरी प्रतिवादीलाई सजाय गर्नुपर्ने होइन भन्ने समेत प्रतिवादीका साक्षी देवी प्रसाद पंजियारको बकपत्र ।

लगाउको अपुताली हक कायम तथा निर्णय बदर समेतका मुद्दाहरू साथै पेश भएको रहेछ।

यसमा मिति २०६५।३।१० को गाउँ सरजमिन र मिति २०६५।३।१३ को गा.वि.स. को सिफारिस समेतका कागजपत्र जालसाजी हुँदा जालसाजी ठहर गरी सजाय समेत गरी पाउँ भन्ने फिराद दाबी भएकोमा यीनै वादी र प्रतिवादी नारायणप्रसाद थारू बीच चलेको दे.नं.६६-०६६-०१२२ र ००१२३ को अपुताली हक कायम र निर्णय बदर मुद्दामा वादी दाबी नपुग्ने ठहरी आज यसै इजलासबाट फैसला भएकोले सोही आधार प्रमाणबाट प्रस्तुत मुद्दामा वादी दाबीबमोजिमको सिफारिस र सरजमिनबाट यी वादीको हकमा प्रतिकूल असर पर्न गएको नदेखिएबाट वादी दाबी नपुग्ने ठहर्छ भन्नेसमेत बेहोराको सुरु नवलपरासी जिल्ला अदालतको मिति २०६७।२।९ को फैसला।

वादीको हक मेट्ने गरी अंश भागको जग्गाको सम्पत्ति नोक्सान पुर्‍याउने गरी भएको कार्य जालसाजीको परिभाषा भित्र पर्ने सिद्धान्त प्रतिपादन भएको अवस्थामा जालसाजी ठहर गर्नु पर्नेमा सो नगरी भएको सुरु फैसला त्रुटिपूर्ण हुँदा उल्टी गरी पाउँ भनी वादीको पुनरावेदन अदालत बुटवलमा पर्न गएको पुनरावेदनपत्र।

यसमा ००१३७ नं. को अपुताली हक कायम मुद्दामा प्रत्यर्थी झिकाउने आदेश भएको र प्रस्तुत मुद्दा सो मुद्दासँग अन्तर प्रभावी भएकाले सोही आधारबाट यसमा पनि अ.व.२०२ नं. तथा पुनरावेदन अदालत नियमावली, २०४८ को नियम ४७ बमोजिम प्रत्यर्थी झिकाई नियमानुसार पेश गर्नु भन्ने पुनरावेदन अदालत बुटवलको मिति २०६७।९।२१ को आदेश।

यीनै वादी प्रतिवादी भएको दे.पु.नं. ०६७-DP-०१३७ को अपुताली हक कायम र ०१३८ को निर्णय बदर मुद्दा साथै रहेको पाइयो।

यीनै वादीका बाबु तेजनारायण थारू समेत भई नामसारी गरी दिन सहमति जनाई सरजमिन गरी आएको बेहोरा प्रमाणमा आएको नामसारी मुद्दाको मिसिलबाट देखिने र सोही जग्गा अपुताली कायम गरी पाउँ भनी यीनै वादीले यीनै प्रतिवादी उपर दायर गरेको दे.पु.नं. ०६७-DP-०१३७ को मुद्दामा वादी दाबीको जग्गामा सौतने छोराले अपुताली नपाउने भन्ने कानूनी व्यवस्था नरहेबाट वादी दाबी नपुग्ने र यीनै वादीले यीनै प्रतिवादी उपर दायर गरेको दे.नं.०६७-DP-०१३८ को निर्णय बदर मुद्दामा वादी दाबी नपुग्ने ठहराई भएको सुरु फैसला सदर हुने ठहरी फैसला भएकोले सोही आधार र प्रमाणबाट प्रस्तुत मुद्दामा पनि वादी

दाबी नपुग्ने ठहराई सुरु नवलपरासी जिल्ला अदालतबाट मिति २०६७।२।९ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ। पुनरावेदक वादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्दैन भन्ने पुनरावेदन अदालत बुटवलबाट मिति २०६८।२।१७ मा भएको फैसला।

विपक्षी प्रतिवादीहरूले वादी इन्द्र कुमारी थारूको हक मेट्ने उद्देश्यले जानी जानी गलत बेहोराबाट सरजमिन बकी लेखाई दिई जालसाजी पूर्ण कार्य गरेकोमा सो तर्फ अदालतबाट मूल्याङ्कन नगरी भएको फैसला किर्ते कागजको १ र ३ नं. प्रतिकूल भएकोले मुद्दा दोहोर्न्याई हेरी पाउँ भन्ने वादीको यस अदालतमा परेको निवेदनपत्र।

यसमा लगाउको दो.नि.नं.०६८-RI-११७९ को अपुताली हक कायम मुद्दामा दोहोर्न्याउने निस्सा प्रदान भएको सन्दर्भमा प्रस्तुत निवेदन समेत सोही लगाउको भई उक्त मुद्दासँग अन्तर प्रभावी समेत रहेको देखिँदा प्रस्तुत निवेदनमा समेत न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा १२(१) को खण्ड (क) र (ख) अनुसार मुद्दा दोहोर्न्याई हेर्ने अनुमति प्रदान गरिएको छ। प्रस्तुत निवेदनलाई पुनरावेदनको लगतमा दर्ता गरी विपक्षीहरू समेत झिकाई आएपछि वा अवधि नाघेपछि लगाउका मुद्दाहरू समेत साथै राखी नियमानुसार गरी पेश गर्नु भन्ने यस अदालतको मिति २०७०।२।३१ को आदेश।

नियमबमोजिम आजको दैनिक पेशी सूचीमा चढी पेश भएको प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदन संलग्न लगाउमा रही साथै पेश भएका अपुताली हक कायम र नामसारी निर्णय बदर मुद्दाका पुनरावेदन एवं सम्बद्ध प्रमाण मिसिल अध्ययन गरी पुनरावेदक वादीका तर्फबाट उपस्थित विद्वान् वरिष्ठ अधिवक्ता श्री मिथिलेश कुमार सिंहले झुट्टा बेहोराको सरजमिन र गा.वि.स. को सिफारिस तयार गरी गराई वादीको अपुताली हकको जग्गा प्रतिवादीका नाममा नामसारी गरेको क्रिया जालसाजीपूर्ण देखिँदा देखिँदै सुरु एवं पुनरावेदन अदालत समेतबाट वादी दाबी नपुग्ने गरी भएको फैसला त्रुटिपूर्ण हुँदा उल्टी गरी पाउँ भनी गर्नु भएको बहस सुनियो।

मेरी आमाको अपुताली हक मेट्न जालसाजीपूर्ण तवरले गा.वि.स. लाई समेत गफलतमा पारी झुट्टा सिफारिस र झुट्टा बेहोराको सरजमिन गराएको हुँदा उक्त लिखतहरूलाई जालसाजी घोषित गरी सजाय समेत गरी पाउँ भनी वादीले फिरादमा दाबी लिएको पाइन्छ। स्व. सगुनी देवी थारूको हक खाने प्रतिवादी नारायणप्रसाद थारूको नाममा नामसारी गर्न गरिएको सिफारिस समेतलाई जालसाजी भन्न नमिल्ने हुँदा झुट्टा दाबीबाट

फुर्सद दिलाई पाउँ भनी प्रतिवादीहरूले प्रतिउत्तरमा जिकिर लिएको देखिन्छ। वादी दाबी पुग्न नसक्ने गरी सुरु नवलपरासी जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला पुनरावेदन अदालतबाट सदर भए उपर मेरो अपुताली हक मेट्ने उद्देश्य राखी मलाई नदेखाई जालसाजीपूर्ण तरिकाले गा.वि.स. को सिफारिस र सरजमिन समेत तयार गरी प्रतिवादीहरूले मुलुकी ऐन, कीर्ते कागजको १ र ३ नं. को कसुर गरेतर्फ बीचार नै नगरी वादी दाबी नपुग्ने गरेको सुरु एवं पुनरावेदन अदालतको फैसला त्रुटिपूर्ण हुँदा दोहोर्न्याई हेरी पाउँ भनी वादीको तर्फबाट निवेदन परी यस अदालतबाट निस्सा प्रदान भई निर्णयार्थ पेश हुन आएको पाइयो।

यसमा निर्णयतर्फ विचार गर्दा वादी इन्द्र कुमारी देवी थारूको आमा सगुनी देवी र प्रतिवादी नारायणप्रसाद थारू बीच सौतेनी आमा छोराको नाता रहेको देखिन्छ। शङ्कर थारूको मृत्यु पश्चात् निजका नाममा भएका सम्पत्तिहरू कान्छी श्रीमती सगुनी र प्रतिवादी नारायणप्रसादका नाममा संयुक्त नामसारी गरेको देखिन्छ। संयुक्त दर्तावाला मध्येकी वादीको आमा सगुनीको मिति २०६३।९।१३ मा मृत्यु भएको पाइन्छ। सगुनी थरूनीको मृत्यु पश्चात् निजको हक जति सम्पत्ति मुलुकी ऐन, अपुतालीको २ नं. अनुसार वादी इन्द्र कुमारी देवी चौधरीको हुनेमा जालसाजीपूर्ण तरिकाले गा.वि.स. को सिफारिस र सरजमिन समेत तयार गरी अपुताली हक मेट्ने कार्य भयो भनी सिफारिस समेतका लिखतलाई जालसाजी घोषित गरी प्रतिवादीहरूलाई सजाय समेत हुन वादीले दाबी गरेको पाइन्छ।

प्रस्तुत विवादमा मृतक सगुनीको वादी एकाउदरकी विवाहित छोरी र प्रतिवादी सौतेनी छोरो भएको कारण मृतकको अपुताली कसले पाउने भन्नेमा प्रश्न उठेको देखिन्छ। नेपाली समाजमा सौतेनी छोरालाई पनि सामान्यतः छोरा नै भनी बोली चाली गरिने गरिन्छ। मृतकको अपुताली कसले पाउने भन्ने विषयमा प्रचलित कानून अनुसार नै न्याय निरूपण हुने हुँदा सरजमिन कागजमा सहिछाप गरेकै आधारमा प्रतिवादीहरूलाई जालसाजीमा सजाय गर्न न्यायको दृष्टिकोणबाट उचित हुदैन।

यसै लगाउको ०६९-CI-१२८७ नं. को अपुताली हक कायम मुद्दामा वादी दाबी पुग्न नसक्ने गरी सुरु एवं पुनरावेदन अदालत बुटवलबाट भएको फैसला उल्टी भई वादीको हक सम्मको सम्पत्तिमा अपुताली हक कायम गरी छुट्याई लिन पाउने ठहरी आज यसै इजलासबाट फैसला भई वादीको अपुताली हक कायम देवानी विषयको मुद्दाबाटै भई सकेको अवस्था छ। पुनः सोही विषयमा वादीको हक नटुटी वादीकै हक कायम भइरहेकोले

फौजदारी विषयबाट हक टुट्यो भनी जालसाजी घोषित गरी प्रतिवादीहरूलाई जालसाजीमा सजाय गर्नु न्यायोचित देखिन आएन।

तसर्थ, माथि उल्लिखित आधार र कारणबाट वादी दाबी पुग्न नसक्ने ठहराई नवलपरासी जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला सदर हुने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत बुटवलबाट मिति २०६८।२।१७ मा भएको फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने ठहर्छ। वादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्दैन। दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार गरी बुझाई दिनु।

न्यायाधीश

उक्त रायमा म सहमत छु।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृतः कपिलमण्ि गौतम

कम्प्युटर टाइप गर्नेः अभिषेक कुमार राय

इति संवत् २०७२ साल चैत्र २३ गते रोज ३ शुभम् ।